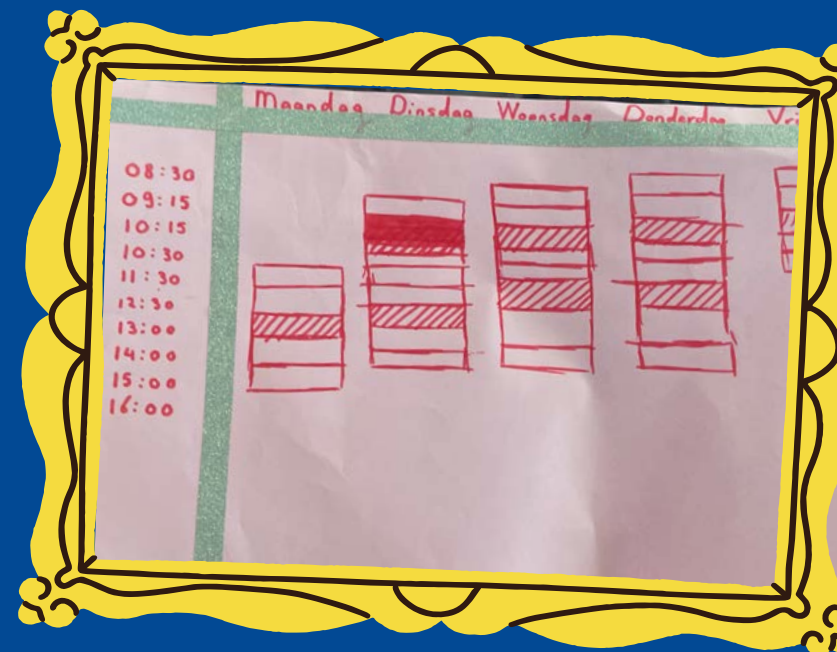
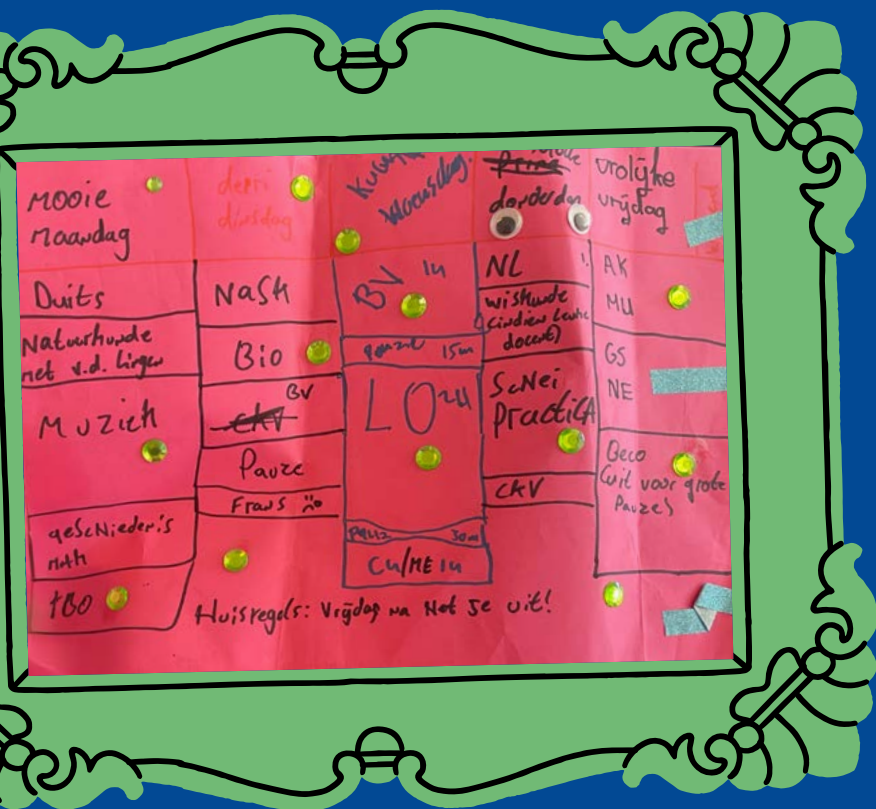

Scholierencongressen 2025-2026

Onderwijstijd

KERNVAKKEN KRIJGEN ALLEMAAL 1 BLOKKUR
 EN 1 ENKEL UUR
 ALLE ANDERE VAKKEN AFLEWISSEL 1/
 UUR PER WEEK

LEUKER/MEER TEOEN IN DE PAUZES/
 LEUKER GEBOUW OMDAT WE AF LAAN OP
 WEINIL TOT GEEN HUISWERK TELEFOONBELEID
 FIEER OP DE LAPTOP/ONLINE WERKEN
 LV, GRIEKS & FRANS IN DE ONDERBOUW 2
 UUR DE REST 2 NA JE VAKKE PAKKET
 ALLES MIJNSTENS 2

De leerlingen zijn zelf aan de slag gegaan met het maken van hun ideale lesrooster. Deze vind je verspreid door dit verslag!

	Maandag	Dinsdag	woensdag	Donderdag	vrijdag
9:30	Drama	bv		Levens beschouwing	engels
10:10	NL	uitleg uur	Geschiedenis uitleg uur	uitleg uur	NL
10:50	Duits	Wiskunde	NL	NT	Wiskunde
11:30	Wiskunde				
11:50	Natuurkunde	frans	NT	natuurkunde	frans
12:30	keuze uur uitleg	keuze uur uitleg	engels	duits	gym
13:10	gym	Poets optie school	Poets optie school	Poets optie school	Poets optie school
13:40	steunles (optioneel)	steunles (optioneel)			
14:20	steunles (optioneel)				
15:00	steunles (optioneel)				

Voorwoord

Als scholier breng je het grootste deel van je tijd op school door. Thuis gaat school ook door: huiswerk, leren voor toetsen en het checken van cijfers op je telefoon. Hoe onderwijstijd geregeld is, bepaalt daarom voor een groot deel hoe het leven van de scholier eruitziet. Welke ruimte je in je rooster hebt, bepaalt namelijk ook of je tijd hebt voor vrienden of een bijbaan. Daarnaast hebben ook de indeling en de lengte van de lesdag invloed op de motivatie van de scholier. Het maakt een groot verschil of je de hele dag alleen maar zit te luisteren, of actief bij de lessen wordt betrokken. Voor de één is het fijner als ze hun huiswerk af kunnen maken op school, de ander doet dat liever thuis. Al met al is onderwijstijd ontzettend belangrijk voor de scholier, véél belangrijker dan het op het eerste gezicht lijkt.

Onderwijstijd is al langer een veelbesproken onderwerp bij het LAKS. In 2007 en 2011 organiseerden we stakingen en protesten tegen de “ophokuren”, de benaming voor de destijds geïntroduceerde 1040-urennorm. Nog steeds horen wij scholieren vaak klagen over de vroege ochtenden en lange middagen die ze op school zitten, de saaie lessen waarin ze vooral moeten luisteren en het werk dat ze thuis veel sneller hadden kunnen doen. LAKS ziet graag dat onderwijstijd op een waardevolle manier wordt ingevuld en zo de moeite waard is voor scholieren. Wij wilden daarom weten: hoe kijken de scholieren zelf naar onderwijstijd? Hebben zij ideeën voor verandering? Begin 2026 hebben we daarom de scholierencongressen georganiseerd, die plaatsvonden in verschillende regio's in Nederland.

Tijdens deze congressen gingen scholieren met verschillende onderwijsachtergronden met elkaar in gesprek. Dat leverde veel creatieve ideeën en nieuwe inzichten op. Zo kregen vwo-leerlingen in Bilthoven een spoedcursus over vakken als techniek en koken van vmbo-kaderleerlingen, en leerden de vmbo-kader leerlingen over vakken als Grieks en Latijn.

Het was leuk om te zien hoe leerlingen van verschillende scholen en onderwijsrichtingen samenwerkten en (met elkaar) mee wilden denken.

Voor u ligt een rapport waar wij veel tijd en liefde in hebben gestoken. We willen graag onze beleidsmedewerkers bedanken voor hun hulp met de congressen, het schrijven van het rapport en natuurlijk de gezelligheid. Onze dank gaat ook uit naar de scholen waar we deze congressen mochten organiseren en in het bijzonder naar alle scholieren die mee wilden werken aan dit onderzoek.

Onderwijstijd bepaalt het leven van een scholier. Juist daarom is het ontzettend belangrijk dat hun stem hierin gehoord wordt. We hopen dat dit rapport leidt tot nieuwe inzichten binnen het onderwijsveld en scholen motiveert hun onderwijstijdregeling te herzien. Verder hopen wij dat ons rapport scholieren motiveert hun stem te laten horen en het kantoortje van de rector of zelfs de staatssecretaris binnen te wandelen.

**Namens het LAKS-bestuur 2025-2026,
Jim Soeteman en Jiskje Creemer**

WAARNDAG, DINSDAG, ENKELE
 DONDERDAG LESUREN 3
 09:00 TOT 10:30 BLOKUREN
 LES 2 VERSCHILLENDE
 10:30 TOT 10:45 PAUZE
 BLOKUR MET 5 MIN
 PAUZE TOT 12.20
 30 MIN PAUZE TOT
 12.50 2 LESSEN
 TOT 14:20 EN DAN
 UIT

WOENSDAG & VRIJDAG
 09:00 TOT 11:00
 LO DAN PAUZE TOT
 TOT 11:15 DAN 1 LES
 TOT 12:00 PAUZE
 TOT 12:30 DAN 2 LESSEN
 TOT 14:00

VRIJDAG IN PLAATS
 VAN LO 1. UUR &
 20 MINUTEN KUNST
 EN 40 MINUTEN
 MUZIEK

MEESTE LESSEN ZIJN 45 MIN MU
 BLOKUR + 5 MIN PAUZE, LO, KUNST & MUZIEK
 USSEN ELKE LES 5 MINUTEN LOOPTID. DIT GAAT

- meeste lessen zijn optioneel en ingebort zodat er alleen maar wordt uitgelegd dingen vallen als muziek en beeldende vorming zijn verplicht)
- 45 min lessen
- tetsen alleen maken op het 3e en 4e uur
- na elk schooljaar mag je een vak laten vallen en dan meer lessen voor andere vakken naar keuze (een vak kan niet 2 extra lessen krijgen)
- huiswerk is je eigen verantwoordelijkheid en je aan het zelf nakijken
- als je de stof snapt mag je de les uit gaan
- verplichte vakken zijn met weinig tussenruimte
- ~~een~~ plekje of de mediatheek (stille plek) komen komen of school
- docenten mogen in magister zetten dat je die les moet komen (PO voor een PO of practicum)
- tetsen worden gedaan in een lokaal een stille tetslokaal (lokaal in tetsstand)
- geen opranguren

Inhoudsopgave

Inleiding	7
1. De scholierencongressen	8
2. Onderwijstijd en onderzoek	10
3. Resultaten	14
4. Oplossingen: wat zeggen leerlingen zelf?	18
5. Aanbevelingen	20

- Inplan uur (zelf kiezen)
- Heeft van de les huiswerk → zodat we niks thuis hoeven te doen
- Niet meer dan 3 tussenuren
- Vakken waar je 3 of hoger → 1 les missen
- betere afwisseling gamma en beta
- Max 1 toets per dag (PO = toets)
- meer praktischgericht
- keuzevakken

love school

Inleiding

Hoeveel uur les is ideaal voor een leerling? Wat maakt nu een goede lesdag? Is het beter om te starten met een vak als wiskunde, of juist lichamelijke opvoeding? Helpt het zelf indelen van een lesdag of -uren met hoeveel je kan doen tijdens een les?

Onderwijstijd is een veelbesproken onderwerp. Er zijn wetten die het aantal uur dat leerlingen op school moeten zitten vastleggen. Zo moeten leerlingen op het vmbo in vier jaar tijd 3700 uur (van zestig minuten) les krijgen, op de havo in vijf jaar tijd 4700 uur en op het vwo in zes jaar tijd 5700 uur.¹ Een hele hoop uren, dus.

Scholen mogen deze uren indelen zoals zij dat zelf willen. De wet geeft scholen heel veel ruimte om eigen keuzes te maken. De school gaat zelf over het lesrooster, de lestijden en de manier van lesgeven (bijvoorbeeld klassikaal, of op leerpleinen). Een school kan daarom leerlingen altijd maatwerk aanbieden.² Misschien wil een leerling een stage lopen, of heeft een leerling een vertraagd of versneld lesprogramma nodig. Er is veel mogelijk, maar dit ziet het LAKS nog te weinig terug in het klaslokaal.

Het LAKS is daarom het land in gegaan om de meningen van scholieren over hun lesdag te verzamelen. Want, hoe kan je nu bepalen wat de beste indeling van onderwijstijd is zonder met de scholieren zelf te praten? Wij geloven niet dat volwassenen zich nog écht voor kunnen stellen hoe het was om dag in dag uit allemaal informatie tot je te moeten nemen. En, als je pech hebt, ook nog met een bak aan huiswerk naar huis gestuurd te worden.

In dit rapport lees je daarom wat leerlingen een goede les vinden, aan welke werkvormen leerlingen het liefst deelnemen en hoe hun ideale lesrooster eruit zou zien. Hiermee laten wij zien dat leerlingen écht wel kunnen meedenken over een goed en realistisch rooster, gemaakt naar de behoeftes van de ontvangers van de les: de leerlingen.

¹ Rijksoverheid, *Aantal uren onderwijstijd*, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooltijden-en-onderwijstijd/overzicht-aantal-uren-onderwijstijd>.

² Onderwijsinspectie, *Brochure ontdek de ruimte in*, <https://www.onderwijsinspectie.nl/04/16/brochure-ontdek-de-ruimte-ruimte-in-regels-vo>.

Hoofdstuk

1

Scholierencongressen

Elk jaar organiseert het LAKS een reeks scholierencongressen, met als thema een belangrijk onderwerp dat op dat moment in het onderwijs speelt. Met de scholierencongressen gaat het LAKS op zoek naar de meningen en het perspectief van middelbare scholieren over dit onderwerp.

Met deze edities van de scholierencongressen vroegen wij aan leerlingen hoe zij denken over hun lesrooster en onderwijstijd. Het bleef niet alleen bij praten, wij hebben de leerlingen ook gevraagd om hun ideale lesrooster uit te tekenen. Op deze manier wordt het op papier duidelijk wat leerlingen het liefste voor een schooldag hebben.

Locaties en deelnemers

Het scholierencongres vond dit jaar plaats in Eindhoven, Bilthoven, Ede, Utrecht en tijdens het leerlingenraadcongres in Houten (waar leerlingen uit het hele land naartoe kwamen). Helaas waren er voor de edities in Sneek en Roermond te weinig aanmeldingen, waardoor deze niet door konden gaan. Toch hebben wij in totaal 88 leerlingen gesproken, die ons hebben verteld hoe lesdagen er óók uit kunnen zien. Van deze groep leerlingen kwamen er 26 van het vmbo, 29 van de havo en 33 van het vwo.

Opzet van de scholierencongressen

Het programma was voor alle vijf de scholierencongressen hetzelfde opgebouwd. Na een welkomstwoord werd er uitgelegd wat de scholierencongressen inhouden en waarom de mening van leerlingen belangrijk is binnen het gesprek over onderwijstijd. Daarna werd er uitgelegd wat de urennorm is en hoe scholen hun onderwijstijd op verschillende manieren kunnen invullen.

Vervolgens werd er een 'stelligenspel' gespeeld. Hier konden leerlingen kiezen tussen twee stellingen, die het beste bij hun mening of situatie pasten, door naar de ene of de andere kant van het lokaal te lopen. De keuzes werden vervolgens klassikaal besproken. Er is voor deze werkvorm gekozen, omdat het leerlingen stimuleert om op een laagdrempelige manier in gesprek te gaan. Hierbij waren verschillen in meningen welkom en werden leerlingen uitgenodigd om hun eigen ervaringen te delen.

De volgende opdracht was het bedenken van 'jouw ideale schoolweek' in groepjes. Hier kregen de leerlingen alle vrijheid om zelf na te denken over de lestijden en invulling van de lessen. Zo konden ze actief meedenken aan alternatieven en verbeteringen voor onderwijstijd. Door in groepjes te werken ontstond discussie, samenwerking en de mogelijkheid om ideeën te combineren.

Tot slot werden de resultaten van deze opdracht gepresenteerd aan de groep. Zo konden we verschillen en overeenkomsten tussen de groepjes herkennen, en daar het gesprek over voeren. Daarnaast zorgde het presenteren ervoor dat leerlingen hun keuzes moesten toelichten en onderbouwen, wat extra inzicht gaf in hun ideeën. Tijdens de scholierencongressen was er een medewerker van het LAKS aanwezig om de bevindingen te notuleren.

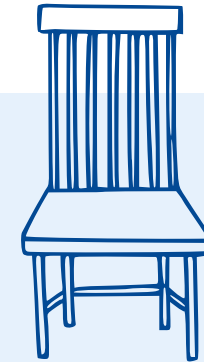
Onderwijstijd en onderzoek

Wil jij weten hoeveel uren jij in totaal (dus verspreid over alle jaren) op school moet zitten?

vmbo
3700 uur

havo
4700 uur

vwo
5700 uur

Wat is onderwijstijd?

Onderwijstijd is de tijd die leerlingen op school zitten en aan 'onderwijsactiviteiten' besteden. Hierbij kan je denken aan uitleg van een docent, zelfstandige werktijd of gymlessen. Het aantal uren in bovenstaande kader is het totaal aantal dat je op school moet besteden. Dit betekent dat je bijvoorbeeld het ene schooljaar minder uur les dan het andere schooljaar kan hebben. Het is aan de school om dat zelf in te richten.

Meer vakantiedagen? Dat gaat helaas niet zomaar, want je moet in Nederland toch per jaar minimaal 189 dagen naar school.

Start van de schooldag

Wat in ieder geval een directe invloed op leerprestaties heeft, is de start van de schooldag. Nieuw onderzoek van de Universiteit Groningen laat zien dat jonge studenten vaak slechter presteren bij vroege tentamens³. Een andere Amerikaanse onderzoeker heeft laten zien dat leerlingen van een aantal *middle schools* beter presteerden bij reken- en leestoetsen wanneer de toetsen later startten⁴. Niet gek, want slaaptkort heeft een bewezen negatief effect op de schoolresultaten van leerlingen⁵. Toch starten in

Nederland de meeste lessen op de middelbare school tussen kwart over acht en kwart voor negen. Kortom, wanneer naar de onderwijsresultaten van leerlingen wordt gekeken, valt er zeker iets te zeggen voor een latere start van de schooldag (in ieder geval voor toetsen).

Minder onderwijstijd

Niet alleen het LAKS en leerlingen denken na over minder onderwijstijd, ook scholen doen dit! Een aantal scholen doet namelijk sinds het schooljaar 2024-2025 mee aan de pilot *onderwijstijd*. Tijdens deze pilot (of experiment) kijken de scholen of het mogelijk is om de lestijd te verlagen, zonder dat dit ten koste gaat van de onderwijskwaliteit. De tijd die vrijkomt doordat docenten niet voor de klas staan, kunnen docenten gebruiken voor het voorbereiden van lessen of het ontwikkelen van (nieuwe) lessen. De eerste resultaten lijken (heel voorzichtig) positief. Docenten ervaren minder werkdruk en het ziekteverzuim is afgenomen. Wel maken leraren uit de pilot zich zorgen over de leerlingen die juist wel baat hebben bij langere schooldagen⁶. Zo kan school een fijne en veilige plek zijn voor leerlingen die soms problemen thuis hebben. Bij minder onderwijstijd zou er dus voor die groep een oplossing bedacht moeten worden.

³ Van der Hulst, L., Amiri, M. R., Dam, L., & Vullings, D. (2026). The impact of exam timing on academic performance: Analyzing grades and passing rates in higher education. *SSRN Electronic Journal*.

⁴ Edwards, F. (2012). Early to rise? The effect of daily start times on academic performance. *Economics of Education Review*, 31(6), 970–983.

⁵ Carrell, S. E., Maghakan, T., & West, J. E. (2011). A's from Zzzz's? The causal effect of school start time on the academic achievement of adolescents. *American Economic Journal: Economic Policy*, 3(3), 62–81.

⁶ ResearchNed (2025). *Monitor pilot onderwijstijd – tussenrapportage*, via <https://www.aanpaklerarentekort.nl/documenten/2025/12/09/tussentijdse-rapportage-pilot-onderwijstijd>.

Nederland in vergelijking met andere landen

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) vergelijkt in hun onderzoek het onderwijs van verschillende landen die lid zijn van deze samenwerking. Zoals in onderstaande tabel te zien is, blijkt hieruit dat Nederlandse leerlingen best veel naar school gaan in vergelijking met andere landen.

Het onderzoek vergelijkt het aantal uren op school van de eerste drie jaar van de middelbare school. Jaar 4 van het vmbo en jaar 5 en 6 van de havo en het vwo worden dus niet meegenomen in het onderzoek. Het onderzoek rekent 1000 uur onderwijstijd per jaar gemiddeld voor Nederlandse leerlingen.

Nederlandse onderbouwleerlingen zitten meer uren op school dan hun buitenlandse medeleerlingen. Dan is de vraag, zorgt dat ook voor betere onderwijsresultaten?

Wat valt er nu te zeggen over onderwijstijd en de leerprestaties van leerlingen? Dat weten we eigenlijk niet zo goed, omdat goede leerprestaties van heel veel factoren kunnen afhangen.

Elke drie jaar vindt het Het Programme for International Student Assessment (PISA) -onderzoek plaats. Bij dit onderzoek maken leerlingen met allemaal verschillende nationaliteiten toetsen om te testen hoe het gaat met bijvoorbeeld de reken- en leesvaardigheid. Denemarken, Estland en Finland scoren boven het OESO-gemiddelde. Nederland scoort bij

leesvaardigheid onder, en bij rekenvaardigheid boven dit gemiddelde ⁷. Of dit direct te maken heeft met onderwijstijd is lastig te bepalen, omdat dit niet wordt benoemd in het onderzoek.

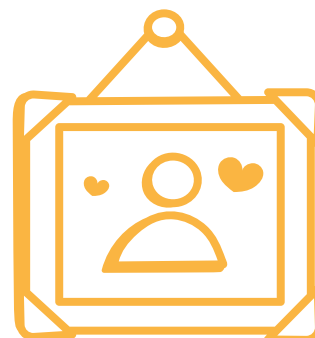
Finland scoort al een tijd goed bij de PISA-onderzoeken, ondanks een kortere lesdag. Onderzoekers zien verschillende factoren die bijdragen aan de goede resultaten, zoals kwalitatief goede docenten die voor de Finse klas staan ⁸. Er kunnen dus andere factoren (naast meer tijd op school) zijn die bijdragen aan betere leerresultaten!

⁷ De organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), *PISA 2022 Results (Volume I)*, <https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i>.

⁸ Ustun, U., & Eryilmaz, A. (2018). Analysis of Finnish Education System to question the reasons behind Finnish success in PISA. *Studies in Educational Research and Development*, 2(2), 93-114.

Onderwijstijd in jaar 3 van de middelbare school ⁹

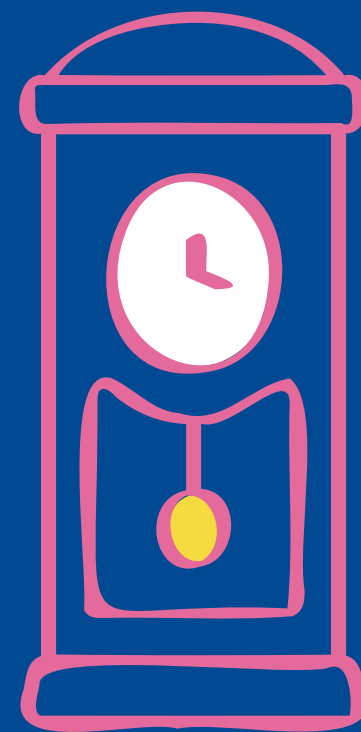
Land	Aantal uur
Denemarken	1200
Nederland	1000
OESO-gemiddelde	922
Duitsland	886
Estland	823
Finland	817

⁹ De organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), *How much time do students spend in the classroom? (Tabel D1., Instruction time in compulsory general education (2025))*, <https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2025>.

Resultaten

Tijdens de scholierencongressen hebben wij met leerlingen uit verschillende steden over hun ervaringen met de schooldag en de invulling van lessen gesproken. Door middel van gesprekken en creatieve werkvormen deelden zij hun ideeën, frustraties en wensen voor het onderwijs. Uit deze gesprekken kwamen een aantal duidelijke patronen naar voren. Hieronder bespreken we de belangrijkste resultaten van de congressen.

Schooldagen worden als te lang ervaren

De meeste leerlingen gaven tijdens de congressen aan dat ze te lang op school zitten. Over het algemeen zitten deze leerlingen zo'n zes tot acht uur per dag op school, waarbij veel leerlingen noemden dat na het 5e of 6e lesuur hun concentratie sterk afneemt. Hierdoor geven ze aan minder aan hun lessen te hebben. Voor leerlingen voelt het daardoor alsof aanwezigheid belangrijker is dan daadwerkelijk leren. Het systeem lijkt meer gericht op het vullen van lestijd, terwijl leerlingen de stof minder goed opnemen. Zo zegt een leerling uit Ede:

“Aan het eind van de dag ben je je concentratie kwijt en ben je er alleen omdat je er moet zijn”

Daarnaast geven leerlingen aan dat het door de lange schooldagen moeilijker is om daarna nog huiswerk te maken. Veel leerlingen zijn aan het eind van de schooldag moe, waardoor zij minder energie hebben om zich nog te concentreren. Zo zegt een leerling: “Ik vind de dagen echt veel te lang en thuis ben ik dan echt kapot, dan lukt het niet meer om nog huiswerk te maken”. Een andere leerling zegt: “Aan het eind van de dag ben je moe en is leren gewoon niet meer efficiënt, je vergeet dan alles”. Volgens leerlingen zorgt dit ervoor dat een groot deel van het huiswerk minder effectief wordt gemaakt, omdat de energie en concentratie al grotendeels zijn gebruikt tijdens de schooldag.

Het verschilt wel per leerling of ze dan liever langere dagen en geen huiswerk of kortere dagen en wel huiswerk willen. Sommige leerlingen geven aan dat

zij liever langere schooldagen hebben, zolang zij hun huiswerk grotendeels op school kunnen maken. Zo zegt een leerling in Eindhoven: “Ik merk bij mezelf dat ik thuis superlang doe over huiswerk, ik zou het fijner vinden dat tijdens de lessen de tijd beter wordt besteed”. Daarbij geven andere leerlingen aan dat zij liever na schooltijd geen schoolwerk meer doen, zodat zij tijd hebben voor ontspanning en sociale activiteiten. Een leerling uit Bilthoven: “Ik wil na school met vriendinnen chillen en niet meer met school bezig zijn”.

Aan de andere kant zijn er ook leerlingen die aangeven dat zij thuis juist beter kunnen werken. Op school ervaren zij meer afleiding, bijvoorbeeld door klasgenoten of de drukte in het lokaal. Een leerling uit Bilthoven merkt daarom op dat hij thuis vaak productiever is, omdat hij zich daar beter kan concentreren. Deze verschillende ervaringen laten zien dat leerlingen uiteenlopende voorkeuren hebben voor waar en wanneer zij het beste kunnen werken. De huidige lengte en indeling van schooldagen werkt niet voor alle leerlingen even goed.

Te weinig afwisseling

Dat leerlingen aangeven dat schooldagen als te lang worden ervaren, kan ook te maken hebben met de originaliteit en afwisseling van de lessen. Tijdens alle scholierencongressen gaven leerlingen aan dat er volgens hen te weinig afwisseling is in de lessen. Veel lessen bestaan uit een vaste structuur waarin de docent eerst uitleg geeft en leerlingen daarna zelfstandig werken. Hoewel deze structuur duidelijkheid kan bieden, ervaren veel leerlingen dit als voorspelbaar en demotiverend. Zo zegt een leerling: “Ik vind de lessen echt niet origineel, het is altijd uitleggen en

dan huiswerk maken". Een andere leerling geeft aan: "Je weet van tevoren hoe de les eruitziet". Leerlingen uit Bilthoven herkennen ook dit beeld. Een leerling zegt daar: "Mijn lessen zijn altijd hetzelfde", terwijl een andere leerling aangeeft: "Niet superveel afwisseling".

Het gebrek aan afwisseling heeft volgens leerlingen directe gevolgen voor hun motivatie en concentratie. Zo zegt een leerling: "Dat is niet heel fijn, want het wordt heel snel saai". Een andere leerling legt uit: "Als je alleen maar zit te luisteren word je moe en vind je het saai". Voor sommige leerlingen draagt dit er ook aan bij dat een schooldag langer aanvoelt dan hij daadwerkelijk is.

Leerlingen geven zelf verschillende ideeën over hoe lessen afwisselender en motiverender kunnen. Een leerling in Eindhoven zegt bijvoorbeeld: "Ik vind het ook weinig afwisseling, je kan het veel leuker maken met een quiz". Door bijvoorbeeld interactieve werkvormen te gebruiken, kunnen leerlingen actiever bij de les worden betrokken. Daarnaast geven sommige leerlingen aan dat zij meer behoefte hebben aan praktijkgerichte lessen. Zo zegt een leerling dat de theorie daardoor beter blijft hangen: "Het kan leerzamer zijn als je meer afwisselt en ook ziet hoe je het gebruikt". Volgens leerlingen kan meer variatie in werkvormen er dus niet alleen voor zorgen dat lessen leuker worden, maar ook dat de stof beter wordt begrepen en onthouden.

Gebrek aan maatwerk en keuzes

Iedere leerling is anders, voor de één gaat lesstof te snel en voor de ander te langzaam. Dit kwam naar voren tijdens onze congressen. Dat een schooldag als "saai", "te lang" of "te kort" ervaren wordt, kan dus mede verklaard worden door het gebrek aan maatwerk in het onderwijs. Sommige leerlingen hebben behoefte om sneller door de stof te gaan, terwijl anderen juist extra uitleg of meer tijd nodig hebben om een onderwerp goed te begrijpen. Zo zei een leerling dat hij behoefte zou hebben aan

een "Profielwerkstuk- model van leren, je werkt naar je eigen resultaat op je eigen manier en in eigen tijd". Dit idee sluit aan bij de wens van veel leerlingen om meer vrijheid te krijgen in hoe zij hun leerproces organiseren. Tegelijkertijd betekent maatwerk niet alleen dat leerlingen sneller door de stof kunnen gaan, maar ook dat zij ondersteuning kunnen krijgen wanneer zij dat nodig hebben. Tijdens de congressen gaven meerdere leerlingen aan dat zij graag extra uitleg of begeleiding willen wanneer een onderwerp moeilijk blijkt. Een leerling zegt daarbij: "Het zou ook goed zijn als docenten een hulp zouden hebben in het lokaal zodat leerlingen beter ondersteund zouden kunnen worden".

Veel leerlingen gaven daarnaast aan dat ze lessen liever zien als een college, waarbij je zelf kunt beslissen of je aanwezig bent, of dat dit afhankelijk is van

"Er wordt heel vaak heel lang stilgestaan bij een onderwerp terwijl de klas het al snapt."

je resultaten. Zo stelde een leerling: "als je ergens een 8 voor staat hoef je niet altijd naar de les te komen". Dit kan bijdragen aan meer maatwerk, omdat je zo je tijd flexibeler kunt indelen. De tijd die vrijkomt, kunnen leerlingen bijvoorbeeld besteden aan vakken die zij moeilijker vinden of waarvoor zij extra uitleg nodig hebben. Verder werd benoemd dat docenten volgens leerlingen nog weinig differentiëren binnen de les. Zo zei een leerling uit Ede: "Er wordt heel vaak heel lang stilgestaan bij een onderwerp terwijl de klas het al snapt". Een andere leerling gaf aan: "Ik denk dat er niet genoeg tijd is om naar alle leerlingen individueel te kijken, docenten hebben het druk.". Hoewel er dus behoefte is aan maatwerk en differentiatie, ervaren leerlingen dat dit door tijdgebrek van docenten niet kan.

Het nut van tussenuren

De meningen van leerlingen over tussenuren komen grotendeels overeen met elkaar. Op elke school was het grootste deel van de leerlingen namelijk niet blij met tussenuren. Veel leerlingen ervaren tussenuren namelijk als weinig nuttig. Volgens hen is het moeilijk om in die tijd productief te werken, omdat zij op school sneller worden afgeleid door medeleerlingen of de drukte in de omgeving. Hierdoor lukt het vaak niet om efficiënt aan schoolwerk te werken, terwijl dat thuis soms beter gaat.

Daarnaast geven leerlingen aan dat tussenuren ervoor zorgen dat schooldagen langer duren. Dit heeft volgens hen ook gevolgen voor hun concentratie en motivatie. Zo zegt een leerling uit Ede: "Over het algemeen kosten tussenuren je tijd, want schooldagen duren langer. Als ik leer, wil ik dat in één stuk door doen en niet uit mijn concentratie worden gehaald." Leerlingen vonden daarbij het gebrek aan ondersteuning moeilijk. Een leerling gaf bijvoorbeeld aan: "Ik ben er geen fan van, want er zit weinig ondersteuning in."

Toch waren enkele leerlingen ook positief over hun tussenuren. Sommige leerlingen vonden het namelijk fijn dat tussenuren hen de kans geven om rustig zelfstandig te werken en huiswerk te maken, juist zodat dit niet thuis hoeft. Deze leerlingen hadden vaak rustige, goede plekken om huiswerk te kunnen maken en te leren. Voor sommige leerlingen werkt dit juist motiverend, omdat zij hun schoolwerk direct op school kunnen afronden. Zo zei een leerling uit Bilthoven: "Ik heb na school veel te doen zoals sport, dus dan is het fijn om in tussenuren je huiswerk te doen zodat je dat na school niet hoeft". Toch bleek dat dit niet op elke school even goed mogelijk is. Wanneer rustige werkplekken ontbreken, wordt het voor leerlingen moeilijker om hun tussenuren productief te gebruiken. Een groepje leerlingen uit Eindhoven gaf daarom bijvoorbeeld aan meer studieplekken te willen.

"Over het algemeen kosten tussenuren je tijd, want schooldagen duren langer. Als ik leer, wil ik dat in één stuk door doen en niet uit mijn concentratie worden gehaald."

**Oplossingen, wat zeggen
leerlingen zelf?**

Zoals eerder geschetst, zien leerlingen nog veel verbeterpunten voor hun schooldag. Tijdens de scholierencongressen dachten de leerlingen na over hoe hun ideale schoolweek eruit zou moeten zien. Deze ideeën verwerkten zij in posters, waarbij ze hun wensen deelden en oplossingen bedachten om hun schoolweek beter en leuker te maken. In dit hoofdstuk hebben we de oplossingen gebundeld en gecategoriseerd. Deze oplossingen zullen de basis vormen voor onze aanbevelingen in het volgende hoofdstuk.

Schooldagen

De leerlingen hebben behoefte aan een ritme dat beter past bij hun concentratievermogen en energie. Zo droegen ze tijdens de presentatie van hun posters de volgende oplossingen aan:

- Kortere schooldagen met daarna zelf te kiezen lessen met extra; begeleiding en uitleg voor vakken waar je nog hulp bij nodig hebt;
- Schooldagen later beginnen;
- Lessen niet te laat op de dag;
- Lessen zoals gym aan het einde van de dag;
- Na elke les korte pauzes;
- Verschillende dagen waarop scholieren met bepaalde; vakkenpakketten aanwezig moeten zijn, bijvoorbeeld N&T en N&G op maandag en E&M en C&M op dinsdag;
- Het aantal uren op school verspreid over de dagen van de week;
- Kortere les op vrijdag;
- Kernvakken aan het begin van de schooldag.

Afwisseling in lessen

De leerlingen hebben veel behoefte aan variatie in lessen en hebben ruimte nodig voor hun verschillende manieren van leren. Hieronder staan een aantal suggesties:

- Op een dag eerst theorie uren en daarna werken in werkgroepen;
- Minder vakken per dag die van langere duur zijn, met zowel theorie als werktijd per vak;
- Veel korte lessen per dag met alleen uitleg en werken in de eigen tijd;
- Combinatie van blokroosters, keuzelessen en steunuren;

- Lesuren met meerdere werkvormen;
- Verschillende alfa- en bètavakken op een dag;
- Bij het ene vak meer uitleg dan bij de ander.

Autonomie

Leerlingen hebben vertrouwen nodig in hun eigen keuzes, zo voelen ze meer motivatie en verantwoordelijkheidsgevoel voor school. Hierbij gaven ze onderstaande oplossingen:

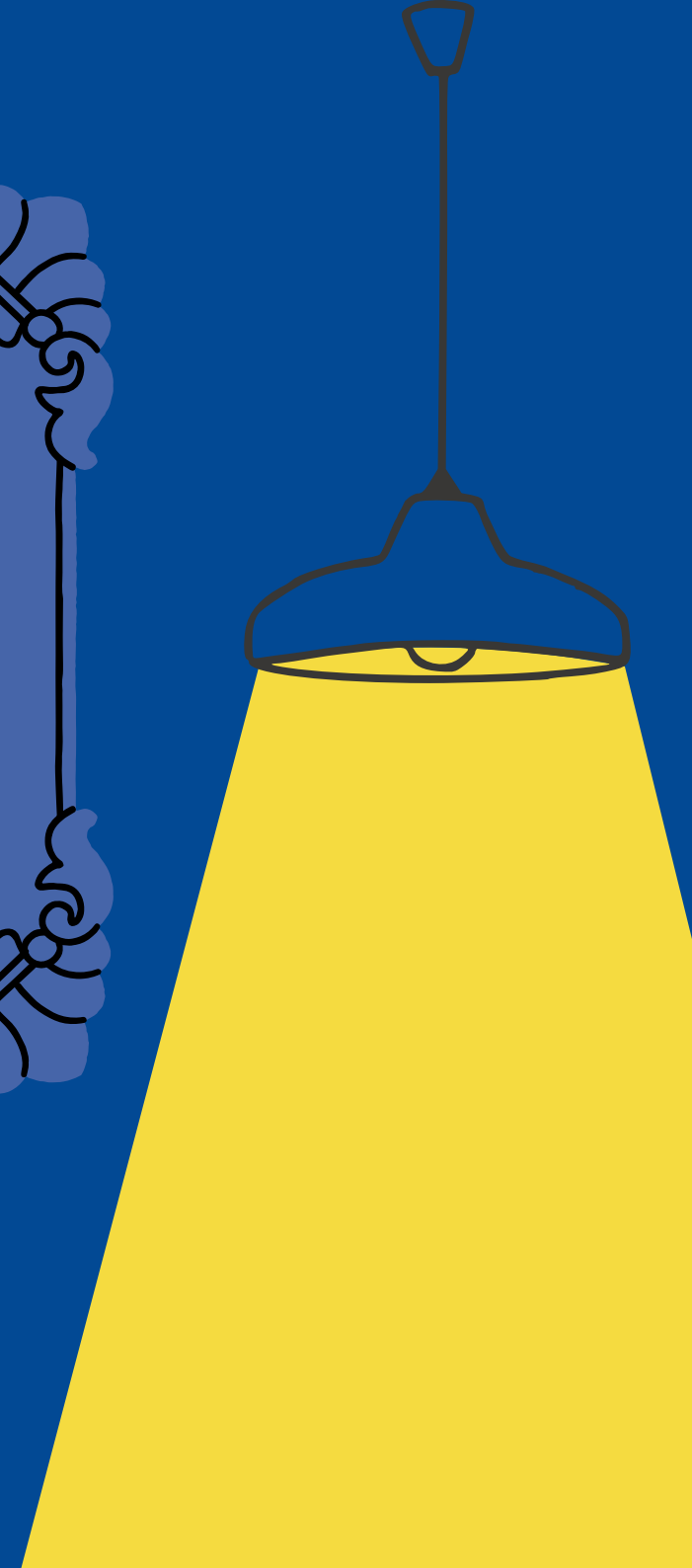
- Zelf kiezen naar welke les je wel of niet gaat (mits je cijfers goed genoeg zijn);
- Voor de onderbouw een vast rooster en voor de bovenbouw een zelf te kiezen rooster;
- Gym is volledig zelf in te plannen en te kiezen.

De oplossingen die de leerlingen aandragen, laten zien dat leerlingen een schoolweek willen die beter aansluit bij hun ritme, verschil in leerstijl en ruimte biedt voor eigen autonomie. Dit betekent dat leerlingen later willen beginnen, behoefte hebben aan een logische verdeling van vakken over de dag en meer afwisseling binnen de lessen willen. Daarnaast is er behoefte aan flexibiliteit in het rooster, waarbij vooral bovenbouwleerlingen meer keuzevrijheid nodig hebben in hun lesprogramma.

Vaak wordt ervan uitgegaan dat leerlingen bij onderwerpen als onderwijstijd altijd kiezen voor minder lesuren en minder vrije tijd. Deze oplossingen laten zien dat leerlingen wel degelijk serieus mee kunnen denken als het gaat om de vormgeving van onderwijstijd.

Aanbevelingen

Op basis van de aangedragen oplossingen en ideeën van leerlingen, hebben wij onderstaande aanbevelingen geformuleerd. Deze aanbevelingen richten zich op verschillende betrokken partijen: de overheid en inspectie, scholen en leerlingen zelf. Hiermee moedigen wij deze partijen aan om de onderwijstijd beter aan te laten sluiten bij de behoeften van leerlingen.

Algemene aanbevelingen:

Dit rapport laat zien dat leerlingen weten waar ze het over hebben als het gaat om hun schoolervaring. Daarom is onze eerste en grootste aanbeveling: **Ga structureel in gesprek met leerlingen over de invulling van onderwijstijd.** Leerlingen ervaren dagelijks hoe roosters, tussenuren, toetsen en lesuitval in de praktijk uitpakken. Maak hier gebruik van, want hun ervaringen en ideeën kunnen helpen om betere keuzes te maken.

Kijk daarnaast niet alleen naar het aantal uren onderwijs, maar vooral naar de kwaliteit en effectiviteit van die uren. Goed onderwijs draait niet uitsluitend om aanwezigheid. De concentratie, motivatie en welzijn van leerlingen speelt hier een grote rol in.

1. Aanbevelingen voor de Onderwijsinspectie en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:

Blijf aandacht besteden aan 'de ruimte in de regels'.

Veel leerlingen en scholen ervaren dat de regelgeving rondom onderwijstijd strikt en beperkend is, terwijl er in de praktijk vaak meer ruimte mogelijk is dan gedacht. Het is daarom belangrijk dat het ministerie en de Inspectie blijven communiceren over de mogelijkheden die scholen hebben:

- Maak duidelijk welke flexibiliteit scholen hebben binnen de huidige wet- en regelgeving;
- Geef concrete voorbeelden van scholen die succesvol gebruikmaken van deze ruimte;
- Stimuleer scholen om creatief en leerlinggericht met onderwijstijd om te gaan.

Herzie de inspectiekaders rondom de urennorm.

De focus op de urennorm zorgt er volgens leerlingen voor dat de kwantiteit boven de kwaliteit staat. Leerlingen maken lange dagen op school, maar leren daar niet meer van.

Kijk kritischer naar de huidige manier waarop scholen worden beoordeeld op onderwijstijd en de urennorm;

- Geef scholen meer vertrouwen om onderwijstijd flexibel in te richten en maak dit vertrouwen kenbaar.

2. Aanbevelingen voor scholen:

Zorg voor een goede besteding van tussenuren.

Tussenuren worden door leerlingen vaak als onrustig of inefficiënt ervaren. Hierdoor voelen de tussenuren als gemiste tijd, waarin ze afwachten en niet aan de slag met schoolwerk gaan.

- Zorg voor rustige, veilige en prettige ruimtes waar leerlingen zelfstandig kunnen werken en kunnen samenwerken;
- Richt studieplekken in met voldoende werkplekken, wifi en begeleiding waar nodig. Denk ook aan (stille)ruimtes waar leerlingen even kunnen opladen, kunnen ontspannen of tot rust kunnen komen.

Plan toetsen vaker in de middag.

Veel leerlingen geven aan dat toetsen in de ochtend extra stressvol zijn en invloed hebben op hun concentratie. Wetenschappelijk onderzoek bevestigt dat een vroege toets ten koste gaat van de resultaten.

Onderzoek de mogelijkheid om toetsen vaker in de middag af te nemen;

- Houd rekening met het ritme en welzijn van leerlingen bij het maken van het toetsrooster;
- Zorg voor meer spreiding van toetsen en zorg dat toetsen uitgaan van formatieve evaluatie.

Maak actief gebruik van de ruimte die er is en bied maatwerk.

Scholen hebben binnen bestaande regels vaak meer mogelijkheden dan gedacht.

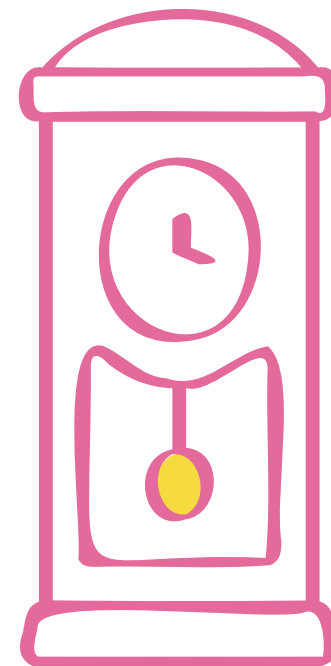
- Geef leerlingen meer keuzevrijheid in keuze-uren of flexibele onderwijsactiviteiten en geef hierbij begeleiding;
- Gebruik de ruimte die er in de wetgeving is om maatwerk aan te bieden.
- Onderzoek of minder toetsen of alternatieve vormen van beoordeling mogelijk zijn;
- Gebruik onderwijstijd effectiever door lessen beter af te stemmen op de behoeften van leerlingen en bespreek dit met hen.
- Betrek de leerlingen(raad) structureel.
- Ga regelmatig in gesprek met de leerlingenraad en de medezeggenschapsraad (MR) over onderwijstijd;
- Vraag leerlingen actief mee te denken over roosters, toetsweken, tussenuren en lesuitval;
- Zorg ervoor dat leerlingen niet alleen gehoord worden, maar neem hun input mee én geef hierover een terugkoppeling aan de leerlingen. Zo ervaren de leerlingen ook dat zij daadwerkelijk kunnen meepraten.

3. Aanbevelingen voor leerlingen:

Ga met elkaar én met je school in gesprek.

Leerlingen kunnen een belangrijke rol spelen in het verbeteren van onderwijstijd op school. Laat van je horen!

- Bespreek met de leerlingenraad of de (leerlingen in de) MR waar je tegenaan loopt;
- Verzamel ideeën en ervaringen van medeleerlingen en denk samen na over realistische oplossingen;
- Bespreek je plannen met onderwijspersoneel. Werk met hen samen om dingen op school te veranderen. Zij zijn vast bereid om naar jou te luisteren wanneer je komt met een goed uitgedacht plan;
- Nodig je schoolleider uit om een hele dag met jou mee te lopen. Zo ervaren zij zelf hoe het is om de hele dag in de les te zitten;
- Wees niet bang om je stem te laten horen als het gaat om onderwijstijd. Uiteindelijk zit jij in de klas en weet jij het beste wat er speelt.

Colofon

Elk jaar organiseert het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) een reeks scholierencongressen. Met de scholierencongressen gaat het LAKS op zoek naar de meningen en het perspectief van middelbare scholieren, met dit jaar als thema onderwijstijd. Dit rapport is gemaakt naar aanleiding van deze gesprekken met scholieren door het hele land.

Auteurs en organisatie:

LAKS, Utrecht

Jiskje Creemer

Jim Soeteman

Annick Snelle

Hanne van Roessel

Vormgeving:

De Staat van Creatie

Kijk op:
www.laks.nl

maandag t/m donderdag
030-7900 910

Instagram:
[@laksstagram](https://www.instagram.com/laksstagram)

Drieharingstraat 6, 3511BJ
Utrecht

Scholierencongressen 2025-2026 'Onderwijstijd' is een initiatief van

